

Archeologické objekty roztroušené v naší krajině?

Rozhovor s **Davidem Víchem**, učitelem a studentem archeologie

Mgr. David Vích je typem člověka z dávnějších dobrých časů archeologie, která se označovala jako „archeologie učitelská“. Mezi její základní přednosti patří skutečný zájem o věc. Je učitelem a archeologem bude brzy také. Tedy papírově, protože prací v terénu se zabývá již spoustu let. Pochází z míst, kde dříve stopy dávného osídlení nehledal prakticky nikdo a učí v místě, kde noha archeologa nevstoupila desítky let. Díky tomu se v terénu naučil pohybovat jako málokdo. Nenosí s sebou lopatu ani krumpáč. Stačí mu jeho oči a zkušenost, kterou nezíská jen tak někdo a rozhodně ne rychle.

Jak jste se dostal k archeologii?

Jako venkovského kluka mne zajímalo prakticky ledacos, především pak to, co se dalo sbírat – známky, zkameněliny, motýli... K archeologii jsem se dostal přes jednoho svého přítele, který tento obor chtěl dlouho studovat (věnoval se nakonec inženýrskému studiu se zaměřením na počítače). Kdysi klukovský zájem mi v poněkud modifikované podobě vydržel dodnes.

Proč se vlastně archeologické nálezy dají nalézat na povrchu?

Představa laiků, že archeologické nálezy jsou ukryty bůhví jak hluboko v zemi, platí jen v omezeném počtu případů. Především to může (ale také nemusí) platit pro starší dobu kamennou, avšak pouze tehdy, když artefakty překryly mladší sedimenty, např. návese spraše. Může to platit i pro mladší pravěká období, kdy některá naleziště

Mgr. David Vích (32 let)

v letech 1994-1999 vystudoval Vysokou školu pedagogickou v Hradci Králové (Mgr.), od 1999 pracuje jako učitel druhého a třetího stupně na Základní škole a gymnáziu města Konice, v současné době zároveň v posledním ročníku magisterského studia oboru pravěká a raně středověká archeologie na Ústavu pro pravěk a ranou dobu dějinnou FF UK. Věnuje se povrchové prospekci na pomezí východních Čech - severozápadní Moravy.

překryly říční náplavy. Většinou jsou ale archeologické nálezy ukryty těsně pod povrchem, v dosahu pluhu, který je pak při orbě vynáší na povrch.

Co vlastně je možné objevit i „nedestruktivní metodou“ v naší krajině?

Především je třeba zdůraznit, že povrchový sběr je pouze jednou z nedestruktivních metod. K těm patří celá řada metod, např. geofyzikální průzkum, letecká prospekce aj. Navíc v případě povrchového sběru může být pojem „nedestruktivní metoda“ poněkud zavádějící, protože povrchový sběr je možný pouze díky destrukci původních podpovrchových situací, ovšem neděje se tak z vůle archeologa. Ten jenom využívá vzniklé situace. Objevit lze stopy takových archeologických situací, které leží v dosahu pluhu a poskytují movité památky, tj. zlomky keramiky, kamenné a kovové nástroje a jejich fragmenty apod. Nejčastěji lze tímto způsobem zachytit sídliště, tedy místa, kde dříve člověk bydlel. Ta poskytují obvykle hojně

nálezů, navíc na sebe často upozorňují i tmavým zbarvením půdy, které vzniklo jako důsledek koncentrování organického materiálu v okolí sídel (odpadu). Jiné situace jsou povrchovým sběrem zachytitelné méně, například pohřebiště, další prakticky vůbec, například komunikace.

Přemýšlíte, jak vypadalo před dávnými časy místo, kde najdete několik keramických střepů nebo zlomky nástrojů?

Někdy na takovéto úvahy nezbývá mnoho prostoru, například při objevu sídliště kultury s lineární keramikou, kdy tato jsou poměrně dobře známá z archeologických výzkumů. Jindy je tomu naopak proto, že člověk zachytí jenom jeden či dva nevýrazné pravěké střepy, které ale o místě nálezu vypovídají jen velice málo. Pro podobné úvahy se ale prostor naopak nabízí třeba v případě nálezu zlomků keramiky kultury zvoncovitých pohárů, které mohou svědčit o narušené sídlištní situaci, těch je ale z prostředí této kultury stále ještě relativně málo, nebo o narušeném pohřebišti.

Můžete na základě Vašich zkušeností říci, jaký je stav archeologických památek v terénu?

To se odvíjí od toho, o jakou památku jde. Pokud se budeme bavit o těch, které jsou povrchovým sběrem zjištěné, pak lze obecně říci, že v důsledku zemědělství jsou památky poškozeny velmi. Některé relativně méně, např. neolitická sídliště, na nichž se vyskytují většinou hlubší objekty, takže jsou ničeny „pouze“ svrchní partie. To „pouze“ skutečně v uvozovkách, protože právě svrchní

partie neolitických objektů jsou nálezově nejbohatší. Jiné orba poškozuje více, což se týká především žárových pohřebišť, jež jsou obvykle uložena nehluboko pod zemí a která hluboká orba prakticky vymazala. Otázkou je, co s tím. Na straně jedné jist chceme všichni, na straně druhé standardní archeologický výzkum všech takto ohrožených nálezů je vzhledem k jejich množství absolutně vyloučen.

Co všechno obnáší povrchová prospekce, pokud mají mít její výsledky význam pro naše poznání pravěku a středověku?

Získané nálezy je třeba co nejpřesněji a nejsvědomitěji podchytit kartograficky, přičemž lokalizace „pole pana Vomáčky“ či „na polích u Lhoty“ rozhod-

Získané nálezy je třeba co nejpřesněji podchytit kartograficky, přičemž lokalizace „na polích u Lhoty“ rozhodně nepostačuje. Nález, jakkoliv krásný a zajímavý, bez přesné znalosti místa nálezu ztrácí z vědeckého hlediska prakticky jakoukoliv hodnotu...

ně nepostačuje. Nález, jakkoliv krásný a zajímavý, bez přesné znalosti místa nálezu ztrácí z vědeckého hlediska prakticky jakoukoliv hod-

notu, proto je třeba místo nálezu co nejpečlivěji zanést do mapy. Dále je třeba tyto nálezy předat příslušným institucím (což je koneckonců zákonná povinnost), nejlépe nejbližšímu muzeu, ve kterém pracuje archeolog. Pokud najdeme kamennou sekerku a necháme si ji doma, máme z ní první týden radost a chodíme se na ni dívat každou hodinu, další půlrok nás hřeje pocit, že ji máme doma ve skříni, za pět let už ani nevíme, kam jsme ji založili (takovýchto případů známe bezpočet). Když ji odevzdáme do muzea, můžeme se na ni, pokud je archeolog jenom trochu slušný, jít podívat za deset, dvacet, padesát let. Zde je jenom třeba říci, že ne každý nález, který dáme do muzea, poputuje hned do výstavní vit-

ríny, nejlépe s naší jmenovkou. Není to možné už vzhledem k množství nálezů, které muzea uchovávají. Nález bude pod příslušným číslem uložen do depozitáře (speciální skladiště pro nálezy), zapsán do přírůstkové a inventární knihy (vše musí být evidováno a o všem musí být přehled), příležitostně může být i vystavován, unikátní doklad např. sídliště z doby kamenné v naší dědině však bude pro příští generace zachován.

Kolik nových míst jste objevil?

Otázkou zůstává, co si vlastně pod pojmem „nové místo“ představít. Archeologové dříve pracovali s termínem „naleziště“, tedy místem, kde se nacházelo větší množství artefaktů. Dnes se ukazuje, že tento termín je minimálně diskutabilní. Ale přece jen pro představu, před začátkem povrchové prospekce na Litomyšlsku a Vysokomýtsku bylo možno neolitická sídliště (nikoliv pouze ojedinělé nálezy kamenných nástrojů) rozpoznat na čtyřech dnešních katastrálních území. Dnes jsou známa spolehlivě na třinácti. Sídlíště či pohřebiště kultury lužických popelnicových polí časově zahrnující mladší dobu bronzovou až starší dobu železnou jsme znali z šesti katastrálních území, dnes také ze třinácti. Keramika pozdní doby kamenné nebyla dříve z uvedeného území známa vůbec, dnes známe čtyři katastrální území s nálezy uvedeného období. Specifikem regionu však zůstává především štipaná industrie (ve většině případů patrně mezolitického stáří), v některých oblastech sledovaného území zachytitelná prakticky na každém poli.

Ochrana archeologických památek zná pojem „detektoráři“. Mezi nimi jsou ti lepší a horší. Co si myslíte o zveřejnění evidence archeologických lokalit například v popularizační literatuře?

Vzhledem ke zkušenostem při mém nynějším působení na Moravě jsem v tomto ohledu spíše skeptik. Archeologické nálezy by měly být samozřejmě zveřejňovány, u lokalit, kde hrozí reálné nebezpečí jejich drancování, však v takové podobě, která bude srozumitelná úzkému okruhu odborníků, čímž se alespoň poněkud omezí ohrožení lokality. Zároveň by se měl detektor stát součástí standardního vybavení každého

archeologického pracoviště. U některých archeologů stále přetrvává nechuť k používání detektoru, do jisté míry pochopitelná s ohledem na jejich zkušenosti s tzv. „detektoráři“, nicméně problém

Pokud najdeme kamennou sekerku a necháme si ji doma, chodíme se na ni první týden dívat každou hodinu, další půlrok nás hřeje pocit, že ji máme ve skříni, za pět let už ani nevíme, kam jsme ji založili (takovýchto případů známe bezpočet). Když ji odevzdáme do muzea, můžeme se na ni jít podívat za deset, dvacet, padesát let.

dnes není v tom, zda mají archeologové detektor používat či nikoliv, ale v tom, kdo s ním na tom kterém místě bude první. Nemluvě o jeho výhodách třeba při výzkumu středověkých lokalit (kolik drobných kovových předmětů zůstalo přehlédnuto).

V jakém časovém rozpětí se pohybuje stáří předmětů Vámi nálezaných?

Nejstarším předmětem, který se mi podařilo nalézt, je drasadlo, pravděpodobně středopaleolitického stáří. Nejmladšími jsou naopak zlomky novověké keramiky, kterým ale věnuji pozornost pouze v některých případech – např. v archeologických situacích narušených výkopy.